

18
DISPUTATIO PH.

Exhibens

PSYCHOLOGIAM ANTHROPOLOGICAM,

Quam,

Divinâ assistente gratiâ, Consentiente verò Venerandâ Facultate Philosophica in illustri ad Auram
Academia, quæ Aboæ Fennorum est,

Sub directione Reverendi & Excellentissimi V I R I,

DN. M. ABRAHAM G. THAUVO-
NI, In dicta Acad. Phys. ac Botan. Pr. ordin. cele-
berrimi: atq; in Sundo Pastoris vigilantissimi;
Præceptoris & Promotoris sui ætatem reve-
renter suspiciendi.

*Pro insignibus & privilegijs Magisterialibus obtinendis,
publicæ Literatorum censura modestè submittit*

M A R C U S G. H E L S I N G I U S
N Y L A N D U S,

*In Auditorio nuper restaurato. Ad diem
Anno 1658. horisq; consuetis*

Junij

A B O Æ,

Excusa â PETRO HANSONIO Acad. Typ.

Admodum Reverendo & Excellentissimo VIRO,

DN. M. GEORGIO ALANO,

In illustri ad Auram, Academia, S. S. Theol. Profess.
Primario, celeberrimo; utriusq; Ecclesiæ Aboënsis ac Num-
menis Pastori Vigilantissimo: Patrono, Nutritio & Præ-
ceptorum suo fidelissimo. Humili obsequio æter-
nū devenerando.

U T E T

Amplissimo ac Consultissimo VIRO

DN. P E T R O Theseleff/Parlamenti Regij
quod Aboæ est, **ASSESSORI** Gravissimo; Mecœ-
nati Exoptatissimo.

N E C N O N

Consultissimis, Spectatissimis & Prudentissimis VIRIS

DNN. CONSULIBUS & SENATORIBUS
in inelyta Careliorum Metropoli, Wiburgo, celeberrimis:
Promotoribus ac benefactoribus suis
ætatem suspiciendis.

Rev. ac Humanissimis VIRIS

Dn. SAMUELI REU-
THER. Consistorij in di-
cta Urbe, Ecclesiastici No-
tario, & in Gymnasio
Scholæq; Cantûs Rectori
solertissimo: fautori ac be-
nefactori jugiter colendo.

Dn. ERICO CU-
PRÆO, Templi ibid. Ca-
thedralis Oeconomo atten-
tiss. Ut à pueris Præcepto-
ri suo fideliss.; ita nunc
fautori & amico charissi-
mo.

Disp. hanc Inauguralem submissè, reverenter
& officiosè Dicat dedicatq;
Auth. & Respondens.

Præambulum

Agnum illud *Natura* miraculum *ἡ ἀνθρώπου* hominem, duabus veris *ἡ* essentialibus constare partibus, Anima scilicet rationali, *ἡ* Corpore Organico, omnibus in propatulo est. Totum autem *ὅψις ἀμείνων* isthoc, ut est singulare Dei opus, imò creaturarum omnium Excellentissima; Mosaica enim *Genesis* hominem ad ipsius creatoris similitudinem factum esse scribit: Ita pars neutra suis laudibus *ἡ* encomijs defraudanda minimè venit. Ecce anima domicilium corpus, quali artificio, quanta organorum copiâ, quali deniq; singularum partium Symmetria *ἡ* Harmoniâ constat. Rimantur mortales pulchra *ἡ* mira supra se, rimantur infra se *ἡ* circa se; at in se mira habent maxima: In magna enim tabula multa depingere, tanta non videtur esse artis. At in parva tabula complecti omnia, hoc opus, hic labor est. Hæc licet adeo magna sint, ut earum plenariæ explicationi vix cujusquam mens par esse possit; tamen majora sunt, quæ animam commendant. Etenim (ut rectè ait Sperling.) quod Rex in regno, gemma in anulo, lucerna in umbraculo, id anima rationalis undi-

quidq; admirabilis est in homine. Per hanc enim sumus, intelligimus, volumus, à brutis discernimur & associamur Angelis, imò ipsimet Jehovæ. Hanc principalem hominis partem, cum suis facultatib; ex consensu ac decreto amplissimæ Facultatis philosophicæ, mihi jamjam delineare conanti, meritò fatendum est, tum ingenij imbecillitatem, tum Materiei subtilitatem, quam vix satis mirari, nedum perlustrare valeam, animi enim abyssum quis exploret? minimè ergò ceu deceret sed quantum mea valet curta supellex, sequentibus aliquot positionibus, Eandem adumbrare conabor.

Adspira captis Christe Iehova meis!

Esto itaq;

Thesis I.

Materiam de anima rationali tractaturus, originem ejus primò in vestigandam puto.

2. De hac re, utpote valde difficili & obscura, quidam omninò tacent. Alij eam quotidie creari dicunt, idque vel *Mediatè*, mediantibus scilicet Angelis; vel *immediatè* à Deo, tum demùm, quando jam Materia satis est præparata à generante, quæ sententiæ ab absurditatibus liberari nequeunt. Non prior, quia virtus creandi nulli Enti convenit præter Deum. est enim illa *Infinis* *ta*, siquidem creare est agere in nihil, ens verum, reale & positivum ex nullis præexistentibus principiis producendo. Posterioris sententiæ solutio cum valde sit prolixa & intricata, ipsi discursui reservo.

3. Nonnulli verò animas à Deo ab initio omnes simul conditas statuunt, & nunc aliam post aliam in corpus suum

suum vel detrudi vel ablegari, quæ sententia etiam valde infusa videtur.

4. Nec desunt, qui adhuc alias rimantur vias. Quibus omnibus suis tutoribus relictis, eorum sententiam ego omnino amplector, qui quidem concedunt generalē Dei actionem & benedictionē in productione animæ, negant tamen specialiter eam infundi divinitus: Sed dicunt potius à parentibus propagari, & in genito eam esse per traducem, cujus non est hic sensus, quasi anima rationalis sit ex semine, tanquam nuda materiā ut imputare videtur nobis Timplerus. Sed dicitur anima esse ex traduce i. e. per productionem ex parente esse in filio, vi primævæ istius benedictionis: crescite & multiplicamini. Rectè ergò Scaliger, *gignit animam anima*, inquit *sui promotione, Eadem sanè ratione, quā à lampadis flammā flammam excipimus, illā nihilominus integra manente.* Exer. 6. sect. II. Eamq; inter alia plura, vel tali etiam argumento do probatam: Generatio quā homo generat hominem, aut est *Univoca*, aut *equivoca*. Sed non est *equivoca*. Nam in eā causā & effectus sunt diversæ speciei, nec habent idem nomen essentiale At homo genitus habet omnino, & nomen & essentiam generantis: verè enim vocatur & est homo, sicut etiam natum ex leone est & dicitur leo, ex urso ursus &c. Ergò est generatio *Univoca*. At in *Univoca* generatione generans communicate eandem suam naturam, eandemque in specie essentiam generato, utiq; etiam homo; sed hoc fieri non potest, nisi animam quoq; rationalem communicet.

5. Deinde offert se *Definitio* cū *Nominalis* tū *Realis* enucleanda. De illā non sum hīc admodum sollicitus, quia mihi parū utilitatis habere videtur. Anima

ma hæc dicitur *rationalis* (quæ duæ voces unum significant conceptum) à facultate ratiocinandi, desumpta notatione à fine seu officio, quia homini rationalitatem largitur. Accipitur autem hic non *Tropicè* pro ipsa vitâ vel pro halitu, vel pro toto animato. Sed *proprie*, idq; non *absolutè*, prout concipitur sub conceptu quidditativo Spiritûs h. e. ut in se est substantia spiritualis, & nulum respectum habet ad materiam, sic enim ad disciplinas superiores spectat; sed *Relatè* ut est forma substantialis hominis, seu altera pars hominem constituens & varias operationes inibi exercens, quæ materiæ contradistinguitur. Hæc pro diversitate operationum, quas cum corpore perficit, varia etiam, secundum quosdam, sortitur nomina. Nam Ratio dicitur, quia discernit & principium est ratiocinationis, mens dum intelligit, memoria dum recordatur, voluntas dum vult, animus dum sapit. Scalig. Exere. 307. l. 2.

6. Hanc *Realem*, non quidem ut volo, sed ut possum talem pono: *Anima rationalis est forma hominis, per quam ille essentiam & operationes sibi proprias obtinet.*

7. Conceptus hic genericus est forma, cum omnia corpora naturalia tam simplicia, quàm mixta, animata atq; inanimata suam habeant formam.

8. Specialior itaq; conceptus illum restringat, necesse est, ad specialiores aliquam materiam. Is hic *tum* à subjecto (informationis) sumitur, quod voce *hominis* designo, idq; ut appareat animam rationalem non esse formam duntaxat corporis humani, sed totius *ὅλης αὐτῆς*, tum ab officio, quod essentiam homini & operationes largiatur. Unde liquet, animam rationalem non esse formam *assistentem*, quæ non essentialiter nec secundum substantiam suo formato unitur, sed tantum

tum secundum operationem quandam, sicut nauta navigi, quam movet. Sed *informantem*, quæ informat & constituit unum per se essentiale compositum.

9. Definitor etiam non illepidè per *substantiam incorpoream*, quâ ratione licet non directè videatur quadrare ad forum physicum; attamen verè substantia est, tum quia est forma, ut ante, tum quia sustinet accidentia. verè etiam est incorporea, quod præter sacras literas etiam rationibus Philosophicis variè probari potest.

10. Etsi autem est spiritualis, à corpore tamen, cui conjungitur differentiam suam accipit. Unde à quibusdam dicitur substantia incompleta. Nam substantiæ spirituales sive immateriales sunt in duplici differentia. *Alia* enim cum materia sive corpore conjungi non possunt, quales sunt reliqui spiritus, ut angeli. *Alia* autem licet sua naturâ sint immateriales, nihilominus tamen appetunt materiam, cum quâ conjunctæ unum efficiunt *ὁψις ἀμενρον*, cujusmodi est anima rationalis. *Illi* itaq; corpus non appetunt, licet sibi interdum Phantasticum assumant: *Hæc* corpus ingreditur, illudq; perficit. Non *tamen extenditur* ad extensionem materiæ, sicuti quædã aliæ formæ *merè Physicae*. habet namq; hæc affectiones merè spirituales, easq; tum *Positivas*, ut sunt simplicitas, intellectualitas, arbitrij libertas &c. tum *Negativas*, immutabilitatem scilicet, indivisibilitatem & illocalitatem, unde tota in toto, & in qualibet parte tota esse dicitur. Addunt nonnulli etiam immobilitatem, sed non video rationem, cur ei motus negetur.

11. Hinc quasi sponte sequitur, eandem corpore putrescente manere superstitem, imò incorruptibilem esse atq; immortalem, quod post sacras pandectas etiam
Phy-

Physicè probari potest; quippè cum non tantùm res materiales & corruptibiles, sed etiam incorruptibiles, mens humana percipiat. Hinc est quòd Plato *σῶμα* dicendum putavit quasi *σῆμα* i. e. sepulchrum animæ, quòd anima in corpore sit tanquam in carcere & sepulchro, liberata autem à corpore, res divinas & æternas contempletur.

12. Hæc de animæ essentia, sequuntur ejusdem operationes, quas per potentias exerit.

13. Cum animæ rationali variæ tribuantur operationes in homine, consequens est, eidem etiam assignari potentias, quia impossibile est aliquid agere, quod non habet potentiam ad agendum. Neq; etiam anima talem simplicitatem habet, qualem Deitas ut in eandem non cadat aliqua compositio, illa videlicet, quæ est ex potentijs.

14. Veterum quidam tres numerant animæ rationalis facultates principales, *intellectui* scilicet & *voluntati* memoriam quoq; adjungentes. Sed ut maximè concedenda sit memoria intellectiva: ea tamen non videtur peculiarem constituere facultatem, cum sub intellectu contineri possit. Habitus namq; aptum reddunt intellectum ad rem oblatam statim absq; ullo labore intelligendam, ubi verò illi fixi fuerint in intellectu, possunt nomine memoriæ appellari.

15. Quidam, inter quos Timplerus, sedecim numerant, utpote facultatem intelligendi & cogitandi, ratiocinandi & judicandi, inveniendi & disponendi, approbandi & improbandi, volendi & nolendi, persequendi & fugiendi, loquendi & numerandi, ridendi & flendi. Sed tamen hæ omnes non videntur esse facultates principales;

pales: Nam quædam ad intellectum pertinent; quædam verò ad voluntatem: nonnullæ etiam ad facultatem locomotivam, quæ est animæ sentientis.

16. Duas ergò proprias & primarias animæ rationalis facultates tantùm cum præstantissimis Philosophis esse statuo: *Potentiam* scilicet *intelligendi* & *potentiam volendi*: per *illam* determinamur ad intelligendum, per *hanc* ad volendum, & pertinent ad species qualitatis. Zabarel. lib. de facult. anim. c. 3.

17. Cæterùm antequam definiatur intellectus, notanda est ambiguitas in voce: Accipitur enim *primò* pro ipsa mente, de qua nunc modò actum. *Secundò* pro facultate intelligendi, quæ est adjunctum mentis. *Tertiò* pro ipsa *vojsæ*, mentis nimirum actione & motu, quæ est intellectio. Et *Quartò* pro habitu principiorum, qui & intelligentia dicitur, ut cum dicimus quinq; esse habitus mentis: sapientiam, intellectum, scientiam, prudentiam & artem.

18. Hic itaq; cum plerumq; secundo modo capiatur sic definiri potest: *Intellectus est facultas animæ rationalis ad verum cognoscendum ordinata.*

19. Objectum hujus est omne Ens, in quantum verum & cognoscibile. Cognoscit autem intellectus & singularia & universalia. Sed quia universale non cognoscitur nisi per abstractionem à singulari, necesse est prius cognosci singulare, nam non potest cognosci abstractum, nisi cognoscatur illud à quo abstrahitur, præsertim ubi utrumque statuitur ab intellectu esse cognoscibile: observatâ tamen diligenter distinctione inter cognitionem *Distinctam* & *Confusam*.

20. Cæterùm species intelligibilis, prout definit eam

Magirus, est accidens spiritale, quod à phantasia intellectui transmissum, rem materialem repræsentat.

21. Actio ipsius intellectus est intellectio, & dicitur *actio*, quatenus refertur ad mentem: *Passio* verò respectu speciei intelligibilis, quæ ab ea recipitur.

22. Hic intellectus, etsi essentiâ simplex, tamen propter varietatem operationum variè distinguitur. Nunc in *Agentem*, prout species efformat & elicit, & *Patientem* prout eas species in se recipit. Nunc in *Speculativum*, quando intelligit & ratiocinatur tantum propter cognitionem; unde ejus finis est *scire*, quid nimirum sit verum vel falsum: & *Practicum*, quando intelligit & ratiocinatur, ut agat & efficit id quod bonum esse intelligit.

23. Plures alij dant distinctiones, sed hæ sunt Usitatiores: Transimus ergo ad distinctiones ipsius intellectus sive operationum intellectus.

24. Usitatissimè distinguuntur hæ in tres gradus, in quibus ut primus refertur ad secundum, ita secundus ad tertium, ferè ut pars ad totum. Est autem 1. *Simplicium apprehensio*, ut quando hominem vel aliam rem mens mea concipit. 2. *Compositio & divisio*, ubi affirmatio & negatio locum habent. 3. *Ratiocinatio & discursus*. Hic ex simplicibus terminis constat enunciatio, & ex enunciationibus ratiocinatio.

25. Ab Aristotele eadem operationes proponuntur *διχοτόμους* lib. 3. de an. c. 6. Numerat enim primò apprehensionem, quæ dicitur intellectio indivisibilem, Deinde compositionē, sub qua & discursum comprehendit.

26. Aliàs distinguitur intellectio sive cognitio, nunc in

in *Distinctam* vel *confusam*, nunc in *Positivam* vel *Privativam*, nunc in *Rectam* vel *Reflexam* &c. Quas brevitati studens ipsi συζητήσει relinquo, & propero ad alteram.

27. In principio hinc cognoscenda est vocabuli ambiguitas. Nam significatio nominis est principium inquisitionis. Zab. l. 1. post. c. 1. ad t. 2. pag. 629.

28. Accipitur itaq; voluntas 1. pro ipsa potentia volendi. 2. Pro actu voluntatis, ut cum dicitur: Rex habet bonam voluntatem ad regnum i. e. diligit illud. 3. aliquando pro ipsa re volita, ut cum dicimus: Voluntas Regis est, ut fur suspendatur. cæteras acceptiones prætereo.

29. Nunc ut appareat, quæ significatio sit hujus loci, eam sic Definitio: *Voluntas est facultas animæ rationalis, ad bonum appetendum & malum fugiendum ordinata.*

30. Hic res definita est *voluntas*, quæ, ut Cassiodorus putat, dicta est à volatu, quoniam animus, quò vult nimia celeritate movetur & transfertur. Sicut & Græcum τὸ θέλημα, secundum Athanasium, est ἀπὸ τοῦ θέειν λίαν à celeri cursu.

31. *Objectum* hujus est omne id, quod rationem *boni* & *mali* habet, circa illud *prosecutivè* versatur, circa hoc *aver-sativè*, circa utrumq; verò liberrimè, unde *liberum arbitrium* in rebus civilibus concedendum est.

32. Operatio autem βέλησις i. e. volitio dicitur, ubi ipse actus bonum adipiscendi & malum declinandi intelligitur.

33. Cum verò non semper recta hunc assequatur finem ipsa voluntas, ideo βέλησιν antegrediuntur quoq; βουλευσις i. e. consultatio, & προαίρεσις i. e. electio: illa deliberamus de medijs, hæc verò media ipsa eligimus.

34. Particulares & propriæ actiones voluntatis, duabus hisce generalibus vocibus comprehenduntur, quæ sunt *Velle* & *Nolle*. Inter quos actus interjacet is, qui est suspendere actionem.

35. Aliàs distinguuntur istæ actiones in *Elicitas* & *imperatas*. Quam tamen distinctionem negat Magirus reperiri apud antiquos Philosophos, sed potius à posterioribus, præsertim Theologis esse excogitatam.

Latius hæc diducere, nisi pagellarum, quas circa hanc rem multiplicare animum meum non induxi, angustia vetaret.

itaq.
Triadi sit gloria Sacræ!

Corollaria.

IN uno homine unâ tantum & non plures sunt animæ.

2. Tot sunt animæ, quot individua hominum.

3. Omnium hominum animæ inter se substantiâ sunt æquales ac æquè perfectæ.

4. Doctrina intellectus, jure præcedit doctrinam voluntatis. Illaq; facultas hæc certa ratione nobilior est.

5. Logicam & Metaphysicam diversas esse disciplinas facile probari potest.

6. Circuli (ut Horizon, Zodiacus &c.) in sphaera caelesti non sunt Reales, sed ad certius demonstranda Phenomena, ab Astronomis ficti.

7. Ethica rectè per prudentiam definitur.

Doctri-

Doctrinâ & morum venustate politissimo Viro-Juveni,
DN. MARCO G. HELSINGIO, Phi-
losophiæ Candidato meritissimo, amico & convictori
suo svavissimo, pro summis in Philosophia ho-
noribus pulchrè docteq; disserenti:

TE quicunq; semel, HELSINGI, audivit, amabit,
Facundo manat tantus ab ore lepos.
Doctrinâ, eloquio, sphiâ, pietate, labore
Herculeo, grandis palma parata tibi,
I cape promeritam subtili stamine Laurum,
Præmia nunc ideò culta Minerva dabit.

*honoris & amoris ergò pera-
manter apposuit*

GEORGIUS ALANUS
S.S. Theol. Prof. p. & Past. Ab.

EXactum monumentum ære perennius,
Quæsitum meritis tu studiosior,
Faustis in patriam sideribus refers
Miles Castalidum vetus;
Quod nec imber edax, nec fuga temporum,
Annorum series nec venientium,
Nec morsus tumidis invidia genis
Possit diruere, aut roguis.

*Te doctarum hederæ præmia frontium
Secernunt populo & vatibus inserunt
Fausto Philosophis omine: dum comam
Lauro Melpomene induit.*

*Non omnis moreris: sed tamen antea
Crescas laude recens; & studijs tuæ
Inserui patriæ. Canus in æthere
Accedas superis. Vale!*

*Præstantiss. Dn. Candidato, Amico sincere
colendo felices progressus gratulatus
scrib.*

MART. MILTOPÆUS Aboënsis.

A L I U D

Pulpita Helsingi dum scandis sacra Lycæi,
Materiam intentâ ac conaris volvere mente;
Quæ sensus fugit, at se per molimina prodit.
Ardua res equidem est quam quæris; ut omnia pulchra.
Ergo tuos nifus laudo, mi candide amice.
Hinc tibi perpetuum decus addent secla profunda.
Sit faustum quæso, clemens Deus annue cœptis,
Vergat ut hoc totidem divini in nominis amplas
Laudes; in patriam & decus haud vulgare redundet.

*Venerabili ac præstantissimo Dn. Can-
didato, amico meo, ab eo ipso tem-
poris articulo quo ad Academiam
Aboënsē pervenit, dilectissimo
lubenter ac amice gratulabatur*

*ÆSCHILLUS S. FABRICIUS
Smolandus.*

Eidem

MARCUS GEORGII HELSINGIUS
CANDIDATUS MERITISSIMUS.

Αναγκαῖον αὐτῷ δοῦναι.

GEMIS? CULTIOR HINC REDIS. GRA-
TUS ES MAGIS IIS. ADI MUNUS.

P*Auferies cursum studiorum quam remoratur!*

Voces has querulas ingeminare soles.

Largior: At (proh) cum dederit Tibi Numen acumen;

Cur GEMIS? En tutæ stant rationis opes.

Cumq; satis magno congesseris hæcce labore:

CULTIOR HINC REDIS, & GRATUS
ES, Ecce, MAGIS.

Existes & IIS, quibus acceptus quog; quondam;

Nomina, signa gerens nempè Magisterij.

Pulpita latus ADI, dabiturq; pium Tibi MUNUS:

Num piget Aoniæ Te visitasse domum?

Gratulor ergo Tibi, Te præmia digna referre

Virtutis; tradet cœlica sæta Deus.

Ità Humanissimo, Præstantissimoq; Dño
Candidato, Cognato & Fautori
suo honoratissimo, sincerioris, imò
lætioris affectûs documentum, vo-
tumq; pium relinquere gestiebat

IOHANNES H. WISENIUS

Helsingforsâ Nylandus.

VIRO

V IRO Sacro ordine Venerabili atq; Doctissimo,
DN. MARCO GEORGII HELSINGIO,
Philosophia Candidato optimè merito, pro gradu Ma-
gisterij in Philosophia, eruditè disputanti, Præ-
ceptorij suo honorando, gratulabundus scripsit

C Ondecet ut grater tibi nunc Præceptor
amande,

Totoq; ex animo prospera quæq; precer;
Te namq; assiduum veræ virtutis alumnum,
Debita ceu merces, concomitatur honos.

Euge! tibi prosis! prosis patriæq; bonisq;!

Finem ad colliment singula quæq; bonum!
Sic reor HELSINGI, me vel tibi singula verbis
Accumulâsse tribus. Cætera prætereo.

JOHANNES G. ALANUS.

P oſt curas vigiles, laurus, Præceptor amande

Te manet hic; illic lauro poſt Enthous ordo.

Experiêris adhuc: labor improbus omnia vincit.

adjecit

NICOLAUS G. ALANUS.

